

Uten vold

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner i Mosseregionen
Moss, Råde og Våler 2022 – 2025

Råde
kommune

Våler
kommune

Moss
kommune

<https://utenvold.no/>

Innhold

1. Innledning.....	4
1.1 Om planens innhold og struktur.....	5
2. Tiltakene.....	6
3. Bakgrunn og forutsetninger for planen.....	10
3.1 Internasjonale og nasjonale føringer for arbeid mot vold i nære relasjoner.....	10
3.1.1 Istanbulkonvensjonen.....	10
3.1.2 Nasjonal handlingsplan.....	10
3.1.3 Partnerdrapskommisjonens rapport.....	11
3.1.4 Lokale føringer.....	12
3.1.5 Innbyggermedvirkning.....	12
3.1.6 Undersøkelse i tjenestene i Moss, Våler og Råde i 2021.....	13
3.1.7 Registrert familievold i Øst politidistrikt under pandemien.....	13
4. Om tiltakene.....	14
4.1 Informasjon.....	14
4.2 Samhandling.....	14
4.3 Kunnskap og kompetanse.....	15
4.4 Barn og unge.....	16
4.4.1 Hva vet vi om barn og unge som utsettes for vold og overgrep.....	16
4.4.2 Barn og unge under pandemien.....	17
4.5 Voksne.....	18
4.5.1 Hva vet vi om voksne som utsettes for vold og overgrep?.....	18
4.6 Eldre.....	19
4.6.1 Hva vet vi om eldre som utsettes for vold og overgrep?.....	19

4.7 Risikoutsatte voksne.....	20
4.7.1 Hva vet vi om risikoutsatte voksne som utsettes for vold og overgrep?.....	20
4.7.2 TryggEst.....	20
4.8 Flyktninger.....	20
4.8.1 Hva vet vi om flyktningers utsatthet for vold og overgrep?.....	20
4.9 Utøvere.....	21
4.9.1 Hva vet vi om utøvere av vold og overgrep?.....	21
5. Voldsforståelse.....	21
6. Oppfølging av planen.....	23
Lenkede dokumenter.....	24

1. Innledning

Vold i nære relasjoner omfatter ulike former for vold og overgrep mellom nåværende og tidligere familiemedlemmer. Til dette regnes samlivspartnere, barn, søsken og foreldre eller andre som lever i stabilt bofellesskap. Begrepet omfatter også barn som er vitne til volden. Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse faller også inn under begrepet. Det skilles mellom hvor den som utøver er i nær relasjon til den utsatte, og vold utenfor nære relasjoner.

Vi kan ikke akseptere vold, heller ikke den som foregår i det private rom. Det er et offentlig ansvar å bidra til å forebygge og hindre vold i alle grupper av befolkningen. Rundt 150 000 mennesker opplever vold i nære relasjoner hvert år. Det er kvinner som i all hovedsak utsettes for den grove og gjentakende partnervolden og seksualisert vold. Kunnskap og bevissthet om at vold i nære relasjoner også rammer menn er stadig økende. 137 menn bodde på krisesenter i 2020.

Erfaringer fra over to år med pandemi viser at vold mot barn, voksne og eldre har økt. En norsk studie fra 2021 viser en økning av anmeldt vold i nære relasjoner på hele 54 prosent.¹ Statusrapport 15² fra Barne- ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) om barn og unge oppsummerer at det er flere voldssaker enn normalt i barnevernet, og høyere konflikter i sakene hos familievern. Integrerings- og mangfoldsdirektoratets (IMDi) minoritetsrådgivere, som er til stede på skolene, melder om økt antall henvendelser fra ungdommer som gjelder negativ sosial kontroll, og ulike former for æresrelatert vold. Krisesentrene opplever økning i henvendelser på telefon, og økt behov for samtaler om opplevd og pågående vold.

Omfanget av vold i nære relasjoner gjør dette til et folkehelseproblem med store samfunnsmessige og menneskelige konsekvenser. I 2010 ble den samfunnsøkonomiske kostnaden for vold i nære relasjoner beregnet til å ligge i området 4,5 – 6 milliarder kroner i Norge.³ Kostnader til det offentlige, inkludert politi, rettsvesen, helsevesen og hjelpeapparat for ofre utgjør om lag 2 – 2,4 milliarder kroner. Av dette er kostnader til barnevern den største posten.

Andelen eldre øker. De over 67 år utgjør nå nesten 16 prosent av befolkningen i følge Folkehelseinstituttet (FHI).⁴ At befolkningen blir eldre, fører til økte helseutfordringer, og også økt voldsutsatthet. Det at TryggEst som tidligere har vært et prosjekt, nå gjøres til en permanent ordning i kommunene bidrar til at det voldsforebyggende arbeidet som er spesielt rettet mot eldre og sårbare grupper ivaretas og forbedres fremover.

1. [Intimate partner violence during COVID-19 lockdown in Norway: the increase of police reports](#)

2. [Barn og unges tjenestetilbud under covid-19-pandemien. Statusrapport 15 – Bufdir.no](#)

3. [Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner](#)

4. [Befolkningen i Norge – FHI.no](#)

Handlingsplanen skal være et verktøy for å styrke og samordne innsatsen mot vold i nære relasjoner i kommunene Våler, Råde og Moss. Med aktiv bruk av denne handlingsplanen søkes det å gi god informasjon til innbyggere, tjenesteapparatene, og til frivillig sektor. Ved å tilby de rette tiltakene til rett tid søkes det å imøtekomme behovet for økt innsats etter pandemien, samt å motvirke de alvorlige konsekvensene for voldsutsatte, vitner til vold og til voldsutøvere. Noe som også kan bidra til å redusere de samfunnsøkonomiske konsekvensene volden medfører.

En politisk og administrativt forankret handlingsplan vil gjøre det mulig å utnytte faglige og økonomiske ressurser bedre, i tillegg til å sikre at relevante tiltak iverksettes og følges opp.

Koordineringsansvaret for handlingsplanen er tillagt leder for krisesenteret i regionen.

1.1 Om planens innhold og struktur

I tabellene i kapittel 2 er tiltakene skissert og nummerert. Kapittel 4 omtaler og beskriver tiltak og instanser nærmere. Kapittel 3 beskriver planens bakgrunn, forutsetninger og føringer for temaet vold i nære relasjoner. Videre følger utvidet beskrivelse av hvordan vold forstås som fenomen, før siste tema som skisserer oppfølging av planens mål og tiltak. Betegnelsen «Utøvende ledere og områdeledere for de kommunale tjenestene» er brukt i planen. Betegnelsen er brukt for å dekke dem som har fagansvar på områdene, ettersom de tre kommunene er organisert litt forskjellig. Det er ment å tillegge ansvar for tiltak til de tjenestene som er i jevnlig kontakt med personer utsatt for, eller i fare for å utsettes for vold i nære relasjoner. Eksempler er helse- og omsorgstjenester til voksne, barn og unge, lokale NAV kontor, m.m. uavhengig av regionens ulike kommuneorganisering.

2. Tiltakene

Informasjon		
Mål/behov	Tiltak	Ansvar
<p>At innbyggere i kommunene har informasjon om vold i nære relasjoner, og vet hvor de skal henvende seg for å få hjelp eller melde fra.</p> <p>Nasjonale hjelpetjenester og linjer gjøres kjent.</p> <p>Informasjon rettet mot tjenester og befolkningen</p>	<p>1. Sikre at det er oppdatert informasjonsmateriell som gjøres tilgjengelig på møtepunkt med befolkningen, og på nett:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nettstedet «utenvold.no» • Tiltakskortene. • TryggEst. <p>2. Informasjon om innhold og ansvar for kommunens tjenester, spesialisthelsetjeneste og at andre samarbeidspartnere er tilgjengelige på kommunenes hjemmesider og i sosiale kanaler.</p> <p>3. Arrangere årlig TryggEst uke i kommunene Moss, Våler og Råde</p>	<p>1. Koordinator for handlingsplanen (leder ved krisesenteret).</p> <p>2. Koordinator for handlingsplanen (leder ved krisesenteret).</p> <p>3. Koordinator for TryggEst og leder ved krisesenteret i samarbeid med kommunene.</p>

Samarbeid		
Mål/behov	Tiltak	Ansvar
<p>Å styrke samarbeid og samhandling mellom sektorer og ulike fagområder.</p> <p>Bedre risikovurdering.</p>	<p>4. Nettverksmøter 3 – 4 ganger per år.</p> <p>5. Utveksle kunnskap og erfaringer i tjenestene om utøvelse av taushetsplikt kontra meldeplikt og avvergingsplikt for å identifisere risikofaktorer.</p> <p>6. Anonyme og tverretatlige drøftinger: Ansatte i førstelinjen kan ta kontakt med krisesenteret for å drøfte en vanskelig situasjon.</p> <p>7. Revidere og etablere samarbeidsavtaler mellom ulike sektorer/enheter. Inngå samarbeidsavtaler med frivillig sektor.</p>	<p>4. Utøvende ledere og områdeledere for de kommunale tjenestene.</p> <p>5. Koordinator for handlingsplanen og arbeidsgruppen for handlingsplanen.</p> <p>6. Koordinator for handlingsplanen.</p> <p>7. Utøvende ledere og områdeledere for de kommunale tjenestene.</p>

Kunnskap og kompetanse		
Mål/behov	Tiltak	Ansvar
<p>Forståelse av fenomenet vold. Øke kompetansen i tjenestene og i frivillig sektor om vold.</p> <p>Øke kompetansen i tjenestene og i frivillig sektor om SSA – Seksuell Skadelig Adferd blant barn og unge.</p> <p>Øke kompetansen i tjenestene og i frivillig sektor om sosial kontroll.</p>	<p>8. Utøvende ledere gjør materiell, som veiledere og rutinebeskrivelser, kjent i sine ansvarsområder.</p> <p>9. Tilby foredrag fra krisesenteret for å øke innsikt og forståelse for hvordan det er å leve med vold, overfor patruljerende utrykningspoliti i mosse-regionen, frivillig sektor og andre.</p> <p>10. Benytte forskning, nasjonal og lokal statistikk. Bruke lokal erfaring systematisk for å få mer informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner.</p> <p>11. Kartlegge tilgjengelige metoder og ta i bruk egnede metoder/verktøy for avdekking av vold i nære relasjoner.</p> <p>12. Arrangere lokale kurs og webinarer i TryggEst uke.</p> <p>13. Krisesenteret bidrar med råd og veiledning om vold i nære relasjoner.</p> <p>14. Forebyggende team for vold i nære relasjoner etableres for regionen.</p>	<p>8. Utøvende ledere og områdeledere for de kommunale tjenestene.</p> <p>9. Krisesenteret og samarbeid mellom krisesenteret og politiet.</p> <p>10. Arbeidsgruppen for planen.</p> <p>11. Arbeidsgruppen for planen.</p> <p>12. Krisesenteret/ TryggEstkoordinator.</p> <p>13. Krisesenteret.</p> <p>14. Kommunene i regionen.</p>

Barn og unge		
Mål/behov	Tiltak	Ansvar
<p>Gi barn og unge kunnskap om egen situasjon og egen kropp for å gjenkjenne og sette ord på vold og overgrep.</p>	<p>15. Videreføre programmet «Tidlig inn».</p> <p>16. Tema vold i nære relasjoner legges inn i årsplaner i skoler og barnehager i regionen. Dette skal bidra til å sikre at barn får kunnskap til å forstå, og informasjon om hvor de kan få hjelp.</p> <p>17. Implementere læringsressursene «Jeg vet» og kunnskaps- og øvingsplattformen «Snakke sammen» i skoler og barnehager eller/og videreføre læringsressurser som allerede er tatt i bruk.</p> <p>Nettressurs: Her kan du få hjelp - Redd Barna https://www.stinesofiesstiftelse.no/</p>	<p>15. Helsestasjoner og skolehelsetjeneste i regionen.</p> <p>16. Utøvende ledere og områdeledere i skoler, barnehager, skolehelsetjeneste og helsestasjoner i regionen i samarbeid med krisesenteret.</p> <p>17. Krisesenteret. Ressurser fra statsforvalteren/RVTS og andre.</p>

Voksne		
Mål/behov	Tiltak	Ansvar
<p>Sikre trygge botilbud til voldsutsatte.</p> <p>Kunnskap om egen situasjon, og gjenkjenne vold og overgrep.</p> <p>Forebygge- og avdekke sosialkontroll.</p>	<p>18. Forbedre og utvikle botilbudet på krisesenteret for voldsutsatte kvinner, menn og barn.</p> <p>19. Samtaletilbud</p> <p>20. Familieveiledning.</p> <p>21. Møter i konfliktråd.</p> <p>Nettressurs: Her kan du få hjelp - Redd Barna</p>	<p>18. Moss kommune som vertskommune sammen med samarbeidskommuner.</p> <p>19. Krisesenteret.</p> <p>20. Familievernkontoret.</p> <p>21. Konfliktrådet.</p>

Eldre		
Mål/behov	Tiltak	Ansvar
<p>Sikre kontinuerlig kunnskap og ivaretagelse av eldre og risikoutsatte grupper.</p>	<p>22. Videreføre TryggEst som kommunalt lavterskeltilbud rettet mot eldre og eldre med funksjonsnedsettelse. Bufdir sin veileder legges til grunn for arbeidet med TryggEst. 50 prosent stilling er øremerket TryggEst</p> <p>Nettressurs: https://bufdir.no/vold/TryggEst</p>	<p>22. Krisesenteret.</p>

Risikoutsatte voksne		
Mål/behov	Tiltak	Ansvar
<p>Økt hjelpetilbud til kvinner i aktiv rus.</p> <p>Informasjons- og opplysningsarbeid om hjelpetiltak og TryggEst rettet mot personer med funksjonsnedsettelse.</p>	<p>23. Etablere botilbud til kvinner i aktiv rus som utsettes for vold i nære relasjoner.</p> <p>24. Tilby dagsamtaler om vold.</p> <p>25. Bedrive oppsøkende virksomhet, aktivt spre informasjon, og samarbeide med frivillig sektor.</p>	<p>23. Moss kommune ved Enhet barnevern, bolig og inkludering, gjennom tjenester ved krisesenteret og bolig-sosial avdeling og samarbeidskommuner.</p> <p>24. Krisesenter.</p> <p>25. Krisesenteret ved TryggEst.</p>

Flyktninger		
Mål/behov	Tiltak	Ansvar
<p>Helhetlig innsats mot kjønnslemlestelse, barneekteskap, tvangsekteskap og æresrelatert vold.</p>	<p>26. Heve kompetansen i flyktningetjenester i regionen om vold i nære relasjoner.</p> <p>27. Øke kompetansen i skolene og i voksenopplæringen om negativ sosial kontroll, og æresrelatert vold.</p> <p>28. Gi informasjon om rettigheter, hjelpetilbud og handlingsalternativer ved ufrivillige utenlandsopphold, i samarbeid med minoritetsrådgivere.</p> <p>29. Gi informasjon og veiledning i spørsmål knyttet til kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.</p>	<p>26. Vertskommune og samarbeidskommuner med utøvende ledelse for flyktningtjenestene i samarbeid med krisesenteret.</p> <p>27. Skoleeierfunksjon i regionen og voksenopplæringen.</p> <p>28. Krisesenteret kan gi råd om ressurser i saker.</p> <p>29. Krisesenteret kan gi råd om ressurser i saker.</p>

Utøvere av vold og overgrep i nære relasjoner		
Mål/behov	Tiltak	Ansvar
<p>Utarbeide tilbud til voldsutøvere og overgripere.</p> <p>Bidra til å gi informasjon om hjelpemidler og hjelpetilbud til utøvere og overgripere.</p> <p>Bruke konfliktrådet aktivt i saker som politi og påtale finner egnet.</p>	<p>30. Arbeide for å etablere/gi behandlingstilbud til overgripere og deres familier:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sinnemestringskurs. • Samtaletilbud til voldsutøver og overgriper. • Arbeide for etablering av ATV (Alternativ til vold i Mosseregionen). <p>31. Informasjon om hjelpetelefonen.</p> <p>Nettressurs: http://detfinneshjelp.no</p>	<p>30. Kommunene i regionen, politiråd, krisesenter.</p> <p>31. Krisesenteret</p>

Andre tiltak		
Mål/behov	Tiltak	Ansvar
Helhetlig kriseberedskap	32. Implementere beredskap mot vold i nære relasjoner i kommunenes kriseberedskap.	32. Kriseledelse i kommunene i regionen.
Tiltak mot radikaliserings	33. Samarbeide med politi og SLT om en modell for forebygging og avdekking av radikaliserings.	33. Politi, SLT, Krisesenteret.

3. Bakgrunn og forutsetninger for planen

Handlingsplanens tiltaksdel er en rullering og videreføring av tiltakene i tidligere plan «Sammen mot vold». Mange av tiltakene i tidligere plan er gjennomført. Noen av tiltakene videreføres, og nye tiltak er kommet til som følge av de behovene som er fremkommet i senere tid via nasjonale og lokale kartlegginger, samt økning i omfanget av vold som følge av pandemien. En arbeidsgruppe bestående av representanter fra kommunene Våler, Råde og Moss samt én fra politiet har gjennom høsten 2021 hatt jevnlig arbeidsmøter, som har resultert i denne planen. Planarbeidet er koordinert av leder ved krisesenteret. Lokale tilbakemeldinger fra innbyggerne, og undersøkelser i tjenestene i 2021 har gitt oss viktige indikatorer i planarbeidet på hvilke tiltak som trengs, og hvor tiltakene bør settes inn.

3.1 Internasjonale og nasjonale føringer for arbeid mot vold i nære relasjoner

3.1.1 Istanbulkonvensjonen

Istanbulkonvensjonen⁵ ble ratifisert av Norge i 2011 med iverksettelse fra 2017. Tverrgående prinsipper for en helhetlig og samordnet tilnærming der voldutsattes rettigheter og behov står i sentrum, er forutsetning for det voldsforebyggende arbeidet, ifølge konvensjonen. Dette forutsetter samordnet innsats på tvers av sektorer og etater. For å lykkes kreves det kunnskap om vold og overgrep, samt at det avsettes ressurser lokalt til dette arbeidet.

“Mer kunnskap, opplyse mer om det som allerede finnes.”

Innbygger Våler –21

3.1.2 Nasjonal handlingsplan

Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021 – 2024 «Frihet fra vold» ble vedtatt 13.06.2021. Handlingsplanen slår fast at arbeidet mot vold i nære relasjoner skal ha høy prioritet også i årene som kommer.

Planen legger til rette for effektiv forebygging, mer likeverdige og sammenhengende tjenester til voldutsatte og ansvarliggjøring, straffeforfølgning og behandling av den som utøver vold. Videre sier planen at de erfaringene som er gjort under koronapandemien har drevet frem et behov for egne tiltak for beredskap mot vold og overgrep under kriser.

*«Barn og voksne skal ikke leve i utrygghet i sine egne hjem i frykt for personer de i utgangspunktet anser som sine nærmeste. Vi kan ikke godta at for noen er borte best fordi volden gjør hjemmet til et farlig sted. Alle skal ha friheten og muligheten til å leve trygge liv.»
(Fra regjeringens handlingsplan “Frihet fra vold” 2021–2024)*

5. [Istanbul-konvensjonen – Wikipedia.no](https://no.wikipedia.org/wiki/Istanbulkonvensjonen)

Justisdepartementets veileder for kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner påpeker at formålet med en kommunal handlingsplan er å forebygge og minske den lidelsen volden medfører for kommunens innbyggere. Og at dette gjøres ved å både forhindre overgrepshendelser og gjennom å redusere konsekvensene av overgrep gjennom tilbud om god behandling og god oppfølging til voldsutsatte.

3.1.3 Partnerdrapskommisjonens rapport

Stortinget ba i 2017 regjeringen nedsette en kommisjon for å gjennomgå et utvalg av partnerdrapssaker. Hensikten var å avdekke eventuell svikt og utfordringer i det offentlige tjenesteapparatets håndtering av sakene i forkant av drapene, og anbefale tiltak som kan bidra til at partnerdrap kan forebygges og forhindres. Kommisjonen gjennomgikk systematisk 19 straffesaksdokumenter i partnerdrapssaker.

Partnerdrapsutvalget⁶ fant at det var registrert partnervold før drapet i samtlige 19 saker. Arbeidet med sakene ga et inntrykk av at økning i levekårsutfordringer⁷ bidro til at risikoen ble «utvannet», i stedet for at levekårsutfordringene ble oppfattet som faktorer som bidro til forhøyet risiko. 70 prosent av partnerdrap som utvalget så på var varslet. I det ligger det at i disse sakene fremkom det at partene hadde hatt kontakt med hjelpeinstanser en eller flere ganger forut for drapene.

Forebygging forutsetter god kommunikasjon mellom bruker og hjelpeapparat. God kommunikasjon krever interkulturell kompetanse hos hjelpeapparatet, og at brukeren har tillit til hjelpeapparatet. Utvalget påpeker flere utfordringer ved kommunikasjonen mellom hjelpeapparat og bruker som bidro til at vold ikke ble avdekket i sakene som de undersøkte, og at risikoen for ytterligere vold ikke ble vurdert eller håndtert. I mange saker ble det for eksempel ikke brukt kvalifisert tolk til tross for at det var behov for dette. Mange saker etterlot også et inntrykk av at det var en strukturell eller kulturell avstand mellom hjelpeapparat og bruker, og at hjelpeapparatet ikke tilpasset seg brukerens forutsetninger og livssituasjon. Dette kom blant annet til uttrykk ved at politi og annet hjelpeapparat brukte et avansert fagspråk i møte med brukerne, eller ved at hjelpeapparatet i kommunikasjonen ikke tok høyde for hvilken situasjon eller tilstand brukeren var i. Opplysninger i sakene viste også at mange av ofrene og gjerningspersonene hadde begrenset kunnskap om, og liten tillit til, hjelpeapparatet.

6. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-17>

7. Sentrale levekårsutfordringer kan være dårlig bomiljø, få møteplasser og aktivitetstilbud, trangboddhet, arbeidsledighet, barnefattigdom, vold i nære relasjoner, ungdomskriminalitet.

3.1.4 Lokale føringer

Det kommunale tjenesteapparatet er gjennom lov pålagt et ansvar for å avdekke, begrense og avhjelpe skadevirkningene av vold i nære relasjoner. Når vold avdekkes skal kommunens tjenesteapparat kunne bidra med riktig hjelp til rett tid både overfor utsatte, berørte og voldsutøver. Arbeidet med forebygging, avdekking og tiltak knyttet til vold i nære relasjoner er sektorovergrepene, og har særlige utfordringer som kommunen må sikre gjennom helhetlige tiltak.

Handlingsplanen er rullering av tidligere plan for Mosseregionen "Sammen mot vold" og har fått navnet «Uten vold», som en harmonisering av det voldsforebyggende arbeidet i Mosseregionen.

Planen bør sees i sammenheng med kommunenes øvrige lokale styringsdokumenter som gir føringer for generell forebygging i et folkehelseperspektiv på selektert og indikert nivå.

Kommunene Våler, Råde og Moss har alle i sin vedtatte planstrategi for perioden 2022 – 2025 å utarbeide en handlingsplan mot vold i nære relasjoner.

Kommunens rolle som samfunnsutvikler innebærer også et ansvar for å mobilisere og samhandle med innbyggere, frivillighet og andre offentlige aktører. Gjennom samarbeid og samordning legges det til rette for bedre utnyttelse av faglige og økonomiske ressurser, samt større grad av koordinert innsats som kommer våre innbyggere til gode. Med felles mål, regionale og kommunale tiltak og samarbeidsavtaler vil arbeidet bli systematisert og kvalitetssikret. Dette vil gi bedre handlingskompetanse i alle ledd.

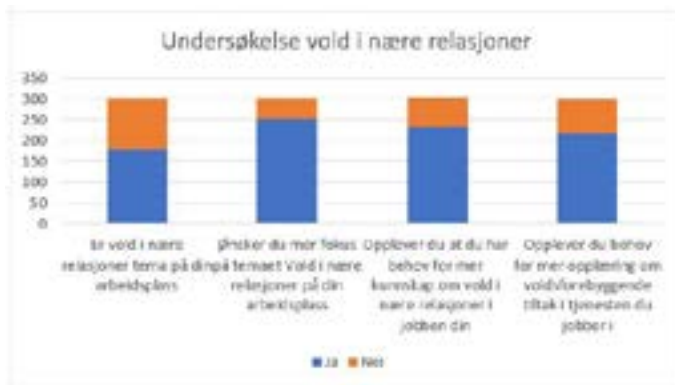
3.1.5 Innbyggermedvirkning

Innbyggermedvirkning er en av forutsetningene for lokalt planarbeid. For å få gode målsettinger og tiltak er kunnskap om innbyggers behov viktig. Vold i nære relasjoner er et tema som for mange, særlig utsatte og utøvere, kan være vanskelig å snakke om, både privat og i det offentlige rom. Krisesenteret ønsker derfor å gjøre lokal medvirkning tilgjengelig på en måte som ivaretar behovet for integritet for den enkelte, samtidig som det gir mulighet til å ytre seg fritt. Krisesenteret har tatt i bruk QR-kode og lenker som er tilgjengelige på hjemmesidene og i sosiale medier i kommunene Moss, Våler og Råde. Det var også tilstedeværelse fra krisesenteret og TryggEst på Moss Bylab 4. desember 2021 slik at innbyggere kunne ta kontakt og komme med innspill. Innspillene danner en del av grunnlaget for tiltakenes utforming og innhold i denne planen.

3.1.6 Undersøkelse i tjenestene i Moss, Våler og Råde i 2021

En undersøkelse som ble laget og sendt ut til alle relevante tjenester i kommunene Moss, Våler og Råde ble besvart av 304 ansatte. Resultatet viser at det også i våre tjenester fortsatt er udekket behov for informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner. Av svarene fremkom det at under 25 prosent av ansatte som svarte har kjennskap til lokalt planverk, nettstedet <https://utenvold.no> og tiltak som gjelder for våre kommuner. Det samme gjaldt for TryggEst⁸. Samtidig tilbake-meldte 92 prosent av de som svarte, at de arbeidet direkte med beboere, brukere, elever eller barn. På spørsmål om behov for kunnskap om vold i nære relasjoner i jobben, svarer 77 prosent at de har et slikt behov. Behov for kunnskap om hvilke tegn en skal se etter, hvordan snakke med voksne og barn om voldsutsatthet samt kunnskap om hva en skal gjøre ved mistanke om vold var gjennomgående i undersøkelsen.

Lenke og QR-kode til spørreundersøkelsen:

[Spørreundersøkelse om vold i nære relasjoner](#)

3.1.7 Registrert familievold i Øst politidistrikt under pandemien

Politiets tall viser for perioden fra januar 2020 til og med november 2020 at Øst politidistrikt registrerte 830 familievoldssaker. I samme periode i 2019 var tallet 720. Økningen kommer etter tre år med nedgang i familievoldssaker. I et mindre utvalg saker som ble nærmere analysert, var en tredjedel av de fornærmede barn. Politiet ser det som sannsynlig at økningen skyldes fravær av vesentlige beskyttelsesfaktorer og en økning i risikofaktorer som stress, rusmiddelbruk og isolasjon. (Politimester Ida Melbo Øystese i Øst politidistrikt VG 30.01.2021)

8. <https://bufdir.no/vold/TryggEst>

4. Om tiltakene

4.1 Informasjon

I følge en ny, norsk studie⁹ fra 2021 sier 38 prosent av dem som svarte at de ikke vet hvor de skal varsle om noen de kjenner eller de selv er utsatt for vold i hjemmet. Dette viser oss at behovet for informasjon er stort, og forutsetter en systematisk og planmessig tilnærming. Informasjonsarbeidet må foregå kontinuerlig i alle relevante instanser. Tilrettelegging for at informasjon om vold i nære relasjoner, hvilke tiltak kommunene har, og bruk av tiltakskort må nå ut til innbyggerne og alle tjenester. Dette er en forutsetning for å kunne lykkes i det forebyggende arbeidet. Kommunenes informasjonskanaler som hjemmesider og sosiale plattformer, må tas i bruk for å sikre kontinuitet i informasjonsarbeidet. Nasjonale nettressurser, telefonlinjer og chat som gir informasjon om vold og overgrep, og om mulighet for rask hjelp må gjøres bedre kjent og tilgjengelig for innbyggerne. All informasjon skal tilpasses sårbare grupper / ikke digitale grupper, det skal utarbeides skriftlig materiell som også er oversatt til ulike relevante språk. Informasjonsarbeidet må også rettes inn mot frivillige lag og organisasjoner, slik at også disse settes i stand til å identifisere voldsutsatte og reagere ved mistanke om vold. Arbeidsgruppa foreslår i planen at det årlig arrangeres en trygghetsuke som setter fokus på tematikken.

4.2 Samhandling

Kommunene¹⁰ skal sørge for at kvinner, menn og barn som er utsatte for vold eller trusler om vold i nære relasjoner, får en helhetlig oppfølging gjennom samordning av tiltak mellom krisesentertilbudet og andre deler av tjenesteapparatet. Strukturert samarbeid og samordning mellom tjenestene er en forutsetning for et treffende forebyggingsarbeid. Alle offentlige instanser og private aktører som er i kontakt med befolkningen har en viktig rolle i avdekking av vold i nære relasjoner, eller andre bekymringsverdige forhold og er pliktige til å formidle dette videre til instanser som kan iverksette forebyggende virkemidler og tiltak. Manglende samhandling, og manglende tverrsektoriell og tverretatlig koordinering var noen av funnene i partnerdrapskommisjonens rapport. De fant at samarbeid ofte var ustrukturert og knyttet til initiativ fra enkeltpersoner. Samarbeid utelukkende knyttet til enkeltpersoners initiativ, eller basert på tilfeldighet må derfor unngås, og strukturelt, varig samarbeid må bygges. Planlagte tverrfaglige samarbeidsmøter med fokus på kunnskap om levekårsutfordringer i befolkningen, kan bidra til større grad av informasjonsutveksling og gi kunnskap og erfaringer som er relevant for behandling av enkeltsaker. Anonym drøfting av saker i forebyggende team mot vold i nære relasjoner kan bidra til mer treffende tiltak som avdekker risiko og forebygger voldhendelser.

9. [Intimate partner violence during COVID-19 lockdown in Norway: the increase of police reports \(biomedcentral.com\)](https://doi.org/10.1186/s12916-021-02000-0)

10. Lov om kommunale krisesentertilbud §4.

4.3 Kunnskap og kompetanse

I tilnærmingen til kunnskap om vold og overgrep er det tre viktige begreper. Det første er fenomenforståelse, kunnskap om hva vold/overgrep er, symptomer og tegn på vold/overgrep, konsekvenser av vold/overgrep, risiko- og beskyttelsesfaktorer.

Det andre er handlings- og henvisningskompetanse, kompetanse i å snakke med berørte av vold/overgrep, kunnskap om relevant lov- og regelverk (taushetsplikt, opplysningsplikt og avvergingsplikt), kunnskap om andre tjenesters mandat og rolle, kompetanse til å agere på grunnlag av bekymring, kompetanse til å følge opp berørte av vold og overgrep gjennom for eksempel råd og veiledning, behandling, psykososial oppfølging og etterforskning.

Det tredje er samhandlingskompetanse, kunnskap om samhandlingsmodeller, kompetanse til å delta i eller koordinere forpliktende samarbeid mellom forskjellige etater i oppfølging av berørte av vold/overgrep. Regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep slår fast at det trengs økt kompetanse i alle sektorer for å sikre at volden blir oppdaget og stoppet, samt at det trengs økt kompetanse for å få bedre kvalitet i tjenestene. Flere av regjeringenes handlingsplaner inneholder tiltak mot vold og overgrep i nære relasjoner. Opptrappingsplanen mot vold og overgrep gir en oversikt over dagens situasjon, over ulike tiltak for å bekjempe vold og overgrep og over hovedutfordringene knyttet til dette. Regjeringens satsinger de senere årene har ført til økt kunnskap om ulike former for vold samt en større bevissthet om særlig utsatte gruppers sammensatte behov. Dette har resultert i en mer helhetlig forankring og forståelse av alle former for vold og overgrep innenfor et samlet rammeverk, i tråd med Istanbulkonvensjonen.

For å forbygge og bekjempe negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse behøves en målretting av innsatsen. Handlingsplanen «Retten til å bestemme over eget liv», handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse» vektlegger sammenheng og koblinger til tiltak i opptrappingsplanen mot vold og overgrep. For arbeidet med forebygging av partnervold og partnerdrap er avvergeplikten særlig viktig. Opplæring og etterutdanning i regelverket for taushetsplikt og informasjonsutveksling for alle relevante instanser er en av anbefalingene fra partnerdrapkommisjonens rapport. Videre er kulturforståelse, og kunnskap om hvilke hjelpetilbud som finnes viktig for både ansatte og utsatte for å identifisere risiko. Behovet for kunnskap og kompetanse i tjenestene kom tydelig frem i vår lokale undersøkelse. En satsning på systematisk kunnskapsformidling og kompetanseheving i tjenestene, i frivillig sektor og i befolkningen er derfor nødvendig for å lykkes med arbeidet med forebygging av vold i nære relasjoner.

Forebyggende team mot vold i nære relasjoner er opprettet og koordineres av krisesenteret. Dette fordi krisesenteret er tildelt rolle som kompetansesenter mot vold i nære relasjoner i regionen. Teamet skal bestå av relevante aktører fra offentlige tjenester og frivillig sektor. Teamet skal være en ressurs, og nå operativ ut mot tjenestene og frivillig sektor i kommunene. Teamet er også ment å være operativt slik at det kan ta imot, og besvare henvendelser og forespørsler om bistand.

4.4 Barn og unge

4.4.1 Hva vet vi om barn og unge som utsettes for vold og overgrep?

En omfangstudie fra 2019¹¹ viser at 1 av 20 barn har vært utsatt for alvorlig fysisk vold, som å bli sparket, slått med en hard gjenstand eller å bli banket opp. Litt over 1 av 20 har vært utsatt for seksuelle overgrep fra en voksen, som oftest en utenfra hjemmet. I 25 prosent av tilfellene var overgriperen forelder. En av fem barn er blitt lugget, kløpet eller klapset med flat hånd og samme antall har opplevd gjentatte psykiske krenkelser fra foreldrene. 56 prosent av de voldsutsatte barna har aldri fortalt noen om volden hjemme. Det samme gjelder 44 prosent av dem som har vært utsatt for seksuelle overgrep. Bare 1 av 5 har fått hjelp av hjelpeapparatet i kommunene.

Barn som utsettes for vold, opplever ofte ulike typer vold samtidig. Et barn som blir slått eller utsatt for seksuelle overgrep hjemme, blir også ofte skremt, truet og ydmyket. Barn som opplever vold hjemme, lever også i større risiko for å bli utsatt for vold eller overgrep utenfor hjemmet. Nasjonal drapsoversikt 2020¹² viser at i perioden 2011 – 2020 ble 24 barn under 18 år drept, og 13 av disse ble drept av sine foreldre, steforeldre eller adoptivforeldre.

Voldsutsatte barn og barn utsatt for annen omsorgssvikt, og som barnevernet har overtatt omsorgen for opplever marginalisering på mange flere livsområder enn befolkningen forøvrig. Dette gjelder blant annet økt sannsynlighet for fysiske og psykiske helseproblemer, lavere utdanningsnivå, sosial stønad, arbeidsledighet og tidlig død. Det er også studier som viser større forekomst av kriminalitet og rusmisbruk.

I 2020 mottok barnevernstjenesten 56 802 bekymringsmeldinger¹³. Det er normalt ikke barnevernerfaringen i seg selv som øker risikoen for marginalisering og redusert livskvalitet, men de omgivelsene barnet lever i, og det de utsettes for før barnevernet kommer på banen. Blant de barna som utsettes for omsorgssvikt og vold, men ikke fanges opp av hjelpeapparatet, kan vi anta at konsekvensene er enda mer alvorlige. Samtidig viser statistikk og kunnskap om de alvorligste sakene at barnevernet ofte har vært inne i en sak, uten at alvoret i barnets situasjon er forstått og nødvendige tiltak er satt i verk. Barn kan også være fanget opp og motta tiltak som følge av observerte symptomer, uten at årsaken er oppfattet slik at barnets livssituasjon bedres. For de aller minste kjenner vi til "shaken baby syndromet", eller filleristing av en baby. Hvor mange babyer som påføres dette syndromet er usikkert, men et sted mellom 3 og 15 barn er et realistisk anslag.

Av de som rammes viser internasjonale studier at 1/3 dør, mens ytterligere 1/3 får alvorlige nevrologiske skader (lam, blind, stum, organsvikt osv.). Ristingen som fører til de alvorlige hodeskadene, skjer som oftest av stefar, barnepasser eller lignende, men i noen tilfeller også av den primære omsorgspersonen. (Vista Analyse: rapport 2017:12)

11. https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf

12. [drapsoversikt-2020.pdf](#) (politiet.no)

13. https://www.bufdir.no/statistikk_og_analyse/barnevern/

Bufdir sin årsrapport for krisesentrene viser at 1 258 barn oppholdt seg på krisesenter i 2020. I de aller fleste tilfellene ble vold fra far eller stefar oppgitt som årsak til oppholdet. 18 prosent av barna (216 barn) hadde vært beboere på et krisesenter før det innværende oppholdet. Dette er en høyere andel enn i 2019. Av barna som har vært beboere før 2020, hadde 73 prosent ett tidligere opphold, mens 27 prosent hadde to eller flere. Barna utsettes dermed for gjentatt og langvarig eksponering for vold, gjentatte avbrudd i både nære relasjoner (familie og venner) og barnehage/skole, og belastninger som innebærer risiko for utvikling av psykiske og psykososiale problemer.

Statens barnehus tar tilrettelagt avhør av fornærmede og vitner under 16 år, eller særlig risikoutsatte voksne med psykisk utviklingshemming, eller annen kognitiv funksjonsnedsettelse. Avhør tilrettelegges i saker som gjelder seksuallovbrudd, kroppsskade, drap, mishandling i nære relasjoner og kjønnslemlestelse. I 2019 gjennomførte Statens barnehus Moss 640 tilrettelagte avhør. 28 barn bodde på krisesenteret i Moss i 2019 i til sammen 1536 døgn.

Hvor stor motstandskraft barnet har henger sammen med hvilke beskyttelsesfaktorer barnet har tilgjengelig. Noen beskyttelsesfaktorer ligger i barnet selv, og kan for eksempel være intelligens. Andre faktorer handler om hvilke personer barnet har rundt seg. Det å bli sett, hørt, møte varme, omtanke og trygghet har en svært viktig beskyttende funksjon. Samfunnet rundt påvirker også motstandskraften barnet har. Dersom et barn vokser opp i et miljø eller et samfunn som er relativt trygt, der barnehage og skole- og helsepersonell ser omsorgsgivere og barnet, og kan stoppe volden, så vil dette være beskyttende. Antallet barn som vokser opp i familier med lavinntekt er økende. Lav inntekt i en familie gir økt risiko for sosiale og helsemessige utfordringer, som igjen øker risikoen for utenforskap og marginalisering.

4.4.2 Barn og unge under pandemien

Sårbarhet hos barn og unge kan skyldes at de selv befinner seg i en utsatt situasjon og har behov for ekstra oppfølging, at foreldrene har behov for ekstra oppfølging, at familien er i en sårbar situasjon eller en kombinasjon av disse. Statistikken og forskningen, samt tall fra Folkehelseinstituttet (FHI), gjør at vi kan anslå denne gruppen til å utgjøre minst 20 prosent av barn og unge. Dette utgjør omtrent 230 000 barn og unge. Med vedvarende smitteverntiltak over lang tid antar forskerne at gruppen sårbare er større enn disse anslagene.

I desember 2020 ble en ny rapport fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), som undersøkte omfanget av vold og overgrep mot barn og unge under pandemien, publisert. Undersøkelsen ble sendt ut i juni 2020, og 3 575 ungdommer i alderen 13 – 16 år deltok. Rapporten viser at omlag 1 av 6 av de som deltok i undersøkelsen (15 prosent) oppga at de hadde opplevd minst én form for vold eller overgrep i løpet av den tiden skolene var stengt. Den mest hyppige forekomne formen for vold var psykisk vold, etterfulgt av seksuelle overgrep på nett, vitne til vold i hjemmet, fysisk vold og seksuelle overgrep av en voksen. I undersøkelsen oppga også nesten én av tre ungdommer med noen grad av funksjonsnedsettelse at de hadde opplevelser av vold eller overgrep under tidsperioden da skolen og samfunnet var stengt. Ifølge forskerne ved NKVTS er dette dobbelt så mange sammenliknet med ungdom uten funksjonsnedsettelse som deltok i undersøkelsen. I følge studien rapporterte jenter om mer vold og overgrep enn hva gutter gjorde. De ungdommene som kommer fra lavinntektsfamilier hvor foreldrene hadde psykososiale vansker oppga også oftere å bli utsatt for alle former for vold og overgrep enn de andre respondene. Politiets straffesaksregister (STRASAK) rapporterte at det ble anmeldt 785 saker knyttet til seksuell omgang og voldtekt av barn under 14 år i 2020.

4.5 Voksne

4.5.1 Hva vet vi om voksne som utsettes for vold og overgrep?

Alle individer kan bli påvirket av vold i nære relasjoner. Partnerdrap er ytterste konsekvens av mishandling i nære relasjoner. Av alle drapene i perioden 2011 – 2020, gjaldt 25 prosent drap på partner eller ekspartner. I løpet av de siste 30 årene er 231 personer drept av sin nåværende eller tidligere partner. I tillegg ble 24 mindreårige eller voksne barn drept i forbindelse med partnerdrap. (Partnerdrapsutvalgets rapport 2020). Hver tiende kvinne og to prosent av alle menn har opplevd voldsomme overgrep i et parforhold. Eksempler på slike overgrep er å bli tatt kvelertak på, overgrep der kniv eller annet våpen har blitt brukt, å få banket hodet mot en gjenstand, mot veggen eller mot gulvet. Mer enn tre prosent av kvinnene oppgir at partneren brukte en eller flere former for fysisk makt mens de var gravide.

I 2020 ble det anmeldt 1 527 saker knyttet til voldtekt i Norge¹⁴. Flertallet av de som utsettes for vold i parforhold, anmelder ikke partneren. Seksuell vold og vold i forbindelse med graviditet, fødsel og barsel er en viktig del av volden kvinner opplever i parforhold. 3,8 prosent av kvinner har opplevd å ha blitt voldtatt av partner og 5,5 prosent hadde vært utsatt for andre alvorlige overgrep fra partner. I 2020 ble det registrert 2 198 opphold på krisesentrene og 1 668 beboere, som er en nedgang fra 2 471 opphold og 1 800 beboere i 2019. Både antall opphold og antall beboere var vesentlig lavere enn det har vært de siste årene, og tallene har ikke vært lavere siden 2003. Nedgangen bør ses i lys av koronapandemien i 2020. Det er grunn til å tro at det generelt er store mørketall når det kommer til vold i nære relasjoner. Dette kan vi finne ut ved å se på antall anmeldte saker fra overgrepsmottak og hvor få av beboerne på krisesentrene som anmelder volden. Omtrent 70 prosent av alle anmeldte saker om vold i parforhold henlegges.

14. <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/strasak/2020/strasak-2020---anmeldt-kriminalitet-og-straffesaksbehandling.pdf>

4.6 Eldre

4.6.1 Hva vet vi om eldre som utsettes for vold og overgrep?

Vold og overgrep mot eldre personer i Norge er et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem. Det er klare sammenhenger mellom voldsutsatthet, uhelse, fysisk og sosial fungering. Voldsutsatte eldre kontakter i liten grad tjenesteapparatet for hjelp. Vold og overgrep i den eldre delen av befolkningen er derfor fortsatt et usynlig samfunnsproblem. Astrid Sandemoe (NKVTS) har foretatt en forekomstundersøkelse som viser at den samlede forekomsten av vold og overgrep mot eldre hjemmeboende etter fylte 65 år, er mellom 6,8 og 9,2 prosent. Legger man disse tallene til grunn så er det grunn til å tro at 65 000 eldre er utsatt for ulike typer vold eller overgrep etter fylte 65 år.

Risikoen for å bli utsatt for vold og overgrep i eldre år er betydelig større hvis vedkommende har vært utsatt tidligere i livet. 12,7 prosent som deltok i Sandemoes undersøkelse oppga at de hadde opplevd alvorlig fysisk vold før de fylte 65 år. For alvorlige seksuelle overgrep var tallet 5,6 prosent. Her var det klare kjønnsforskjeller. Flest menn hadde opplevd fysisk vold, mens flest kvinner hadde opplevd seksuelle overgrep. Deltakere i undersøkelsen som hadde opplevd både alvorlig fysisk vold og alvorlige seksuelle overgrep før de var 65 år, hadde åtte ganger større risiko for å bli utsatt for en eller flere typer vold eller overgrep etter at de fylte 65 år sammenlignet med den gruppen som ikke rapporterte slike opplevelser tidligere i livet.

Flere voldsutsatte uttrykte i undersøkelsen til Sandemoe også at fysisk helse og følelsesmessige problemer begrenset deres vanlige aktiviteter og daglige gjøremål i og utenfor hjemmet og deres sosiale omgang med andre. Den gruppen som skilte seg særlig ut, var de som hadde vært utsatt for vold eller overgrep både før og etter at de hadde fylt 65 år. Det er også den gruppen med størst andel kroniske lidelser.

Det var flere voldsutsatte kvinner enn menn som oppga hjerte- og karsykdommer, hjerneslag og skader etter fall enn de som ikke hadde vært utsatt. Flere utsatte menn enn utsatte kvinner hadde sykdom i luftveiene, mens det for psykiske lidelser var klart flere utsatte, både menn og kvinner, enn de som ikke hadde vært voldsutsatte. Bare elleve av de voldsutsatte oppga at de hadde vært i kontakt med hjelpeapparatet. Ni personer oppga at de hadde anmeldt forholdet, hvorav to av sakene ble etterforsket.

I følge Statistisk sentralbyrå (SSB) er det i dag 805 694 personer av rundt 5 millioner som er over 67 år i Norge. Når det gjelder aldersgruppen 45 – 66 år består de av 1 487 062 personer, det betyr at vi i løpet av de neste 20 åra vil ha en stor økning i antall eldre personer (Statistisk sentralbyrå, 2019). Siden en stor del av den norske befolkningen blir eldre, kan dette være et argument for å bevisstgjøre rundt utfordringene som oppstår ved vold mot eldre.

4.7 Risikoutsatte voksne

4.7.1 Hva vet vi om risikoutsatte voksne som utsettes for vold og overgrep?

Noen voksne kan være særlig risikoutsatte for vold og overgrep¹⁵. Dette innebærer å leve i en situasjon som gir økt risiko. Risikoen for overgrep er ekstra stor i situasjoner der personer er avhengige av andres hjelp i hverdagen. Denne avhengigheten kan gjøre personer særlig sårbare for andres handlinger, eller mangel på handlinger. Risiko-utsatthet kan knyttes til både varige og forbigående omstendigheter. Personer med funksjonsnedsettelse er tre til fire ganger mer risikoutsatt enn personer uten funksjonsnedsettelse. Risikofaktorene kan være nedsatte fysiske og eller psykiske forutsetninger for å beskytte seg mot vold, overgrep og omsorgssvikt. Det kan være at miljøet de bor i gir fare for økt risiko. Det kan være manglende kompetanse blant ansatte og andre profesjonelle hjelpere.

Personer med rusavhengighet har økt risiko for voldsutsatthet, det samme gjelder personer med fysiske lidelser og personer med psykiske lidelser. Hvilke faktorer som spiller inn for den enkelte kan variere, men noen faktorer er at personen ikke forstår hvilke handlinger han eller hun utsettes for, avhengighet av fysisk stell, kommunikasjonsproblemer, manglende evne til grensesetting, få venner og lite nettverk.

Samfunnsmessige faktorer kan være at overgriperen ser på personen som et lett offer, at det er pårørende som mangler støtte og er overbelastet, manglende evne eller vilje hos hjelpere til å gripe inn, utskifting i personalgruppen og manglende koordinerte tjenester.

4.7.2 TryggEst

TryggEst er utviklet for å hjelpe kommunene til å ivareta sine mest risikoutsatte voksne innbyggere. Den skal bidra til å forebygge, avdekke og håndtere vold og overgrep mot innbyggere som kan være særlig risikoutsatt. Det er krisesenteret som koordinerer virksomheten for kommunene Moss, Råde og Våler med egen TryggEst kontakt, og ressursgruppe sammensatt av ansatte i tjenester i alle tre kommunene. Informasjon og opplæring i bruken av tjenesten vil bli rullet ut i 2022.

4.8 Flyktninger

4.8.1 Hva vet vi om flyktningers utsatthet for vold og overgrep?

Vold fins i alle religioner, sosiale lag, etnisiteter og aldersgrupper. Både kvinner og menn utsettes for vold og bruker vold. På gruppenivå er mesteparten av vold i nære relasjoner rettet mot kvinner, og på gruppenivå er det flest menn som bruker vold. Det å være kvinne er da en risikofaktor for voldsutsatthet. Ulike begreper har vært tatt i bruk for å beskrive kontrollen og frihetsbegrensningene som utsatte personer erfarer. I *Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017 – 2020)* ble begrepet "negativ sosial kontroll" introdusert.

15. https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/tryggest_veileder_for_tryggest_kommuner/#heading-contentlink-115259

Dette begrepet var allerede tatt i bruk av unge kvinner med tilhørighet i flere kulturer og som tok et offentlig oppgjør med konsepter om skam og ære som mekanismer for kontroll. Regjeringens strategi *Integrering gjennom kunnskap 2019 – 2022* løfter også fram "retten til å leve et fritt liv" som ett av fire innsatsområder i integreringspolitikken. Arbeid, skole, trygg økonomi, god helse og stabile boforhold er faktorer som bidrar til å motvirke sårbarhet og risiko for voldsutsatthet. Det er derfor viktig å forebygge helhetlig og på alle områder.

4.9 Utøvere

4.9.1 Hva vet vi om utøvere av vold og overgrep?

«Vold ødelegger mennesker, den ødelegger kjærligheten og fratar oss friheten. I våre anstrengelser for å bekjempe den, er forståelsen vårt viktigste verktøy»,
– Per Isdal (2000)

I *Meningen med volden* skriver Per Isdal at vold er handlinger som foregår mellom mennesker og hvor handlingens essens er makt. I tillegg er vold et psykologisk problem i den forstand at det ofte er underliggende psykologiske mekanismer som henger sammen med og styrer den voldelige atferden. I en rapport fra 2012 frem kommer det at 61,8 prosent av menn som utøver vold selv hadde opplevd fysisk mishandling. Det kan være ulike årsaker til at en person utvikler et voldsproblem. Det kan være en personlig måte å takle vanskelige følelser på. Følelser som skyld, skam eller utilstrekkelighet. Man skremmer eller slår for å fremstå som sterk. Det kan også være et resultat av hvordan man oppfatter rollene som mann, kvinne eller oppdrager. Dersom en oppfatter at det er ens plikt og rett som familieoverhode så vil volden oppstå og fortsette. For noen er vold noe de har opplevd selv fra de var små og det er derfor blitt naturlig for dem.

Hjelpetiltak for voldsutøvere finnes på familievernkontor, Alternativ til vold og sinnemestringskurs. For å forstå egen voldsutøvelse og avstå fra voldsbruk må utøvere ta ansvar for egen atferd og ta inn over seg de konsekvensene volden har for de som vedkommende utsetter for vold.

5. Voldsforståelse

For å forstå voldens mekanismer og voldens konsekvenser, er det nyttig med en bred definisjon som tar utgangspunkt i hvordan den utsatte opplever volden. Per Isdal (2000) sin definisjon sier:

«Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil».

Det finnes imidlertid mange andre definisjoner. WHO har flere voldsdefinisjoner, straffeloven beskriver mange former for vold, og ulike humanitære organisasjoner har sine vinklinger. I tillegg til ulike definisjoner har vi også flere overlappende begreper på vold i nære relasjoner. Eksempler på slike begreper er: «Neglekt og omsorgssvikt» som innebærer at omsorgsgivere ikke klarer å oppfylle grunnleggende fysiske og psykiske behov (mat, hygiene, følelsesmessig nærhet).

Partnerdrapsutvalget har følgende definisjon:

Med «vold i nære relasjoner» menes «alle handlinger med fysisk, seksuell, psykisk eller økonomisk vold som finner sted i familien eller i nære relasjoner, eller mellom tidligere eller nåværende ektefeller eller partnere.» De har med dette lagt Istanbulkonvensjonens definisjon til grunn.¹⁶

Med «partnervold» menes vold som utøves mot en nåværende eller tidligere ektefelle, samboer eller registrert partner. Partnervold rammer både kvinner og menn. Det er i midlertid kvinner som oftest rammes av alvorlig partnervold.

«Barnemishandling» er ren mishandling, og kommer i mange former. En av dem, er «shaken baby syndromet», som er skader etter at små barn, oftest under 1 år, blir ristet slik at hodet kastes fram og tilbake. Noe som kan føre til store skader i nakke og hjerne. Barn som er vitne til vold regnes også som voldsutsatte.

«Økonomisk vold» Kommer ofte til uttrykk ved at den utsatte forhindres i å ha råderett over egen økonomi. For eksempel bruk av egen bankkonto, eller å bli tvunget til å ta opp lån.

«Sosial vold» Kontroll eller hindring av ens sosiale liv. For eksempel godkjenning av besøk, å aldri kunne treffe noen alene, isolasjon, overvåking av telefonbruk.

«Negativ sosial kontroll» kan forekomme i ulike miljøer og befolkningsgrupper. Blant annet kan personer i tros- og livssynssamfunn preget av sterkt indre samhold og med liten kontakt med samfunnet forøvrig oppleve ulike former for kontroll og press. Det kan begrense livsutfoldelsen deres eller hindre dem i å ta selvstendige valg om eget liv og framtid.

Kjønnslemlestelse er en fellesbetegnelse på ulike typer inngrep hvor ytre kjønnsdeler fjernes helt eller delvis, eller skades. I denne sammenhengen kan det inkluderes fordi inngrepet blir gjort av andre årsaker enn rent medisinske, og fordi det ikke sjelden er et sosialt press blant annet fra familiemedlemmer for at kjønnslemlestelsen skal skje.

Tvangsekteskap: Tvangsekteskap kan ses på som vold fordi en person tvinges til å gifte seg ved bruk av utilbørlig press, trusler eller annen psykisk eller fysisk vold.

Vold i oppdragelsen: Er bruk av impulsiv eller kontrollert vold med intensjon om å korrigere eller kontrollere et barnets oppførsel.

Uavhengig av hvilke begreper man bruker kan de fleste formene for vold fordeles på kategoriene:

Fysisk vold er blant annet lugging, biting, dytting, slag, spark, binding, kvelertak, brennemerking, angrep med ulike gjenstander, knivstikking, bruk av våpen, forsøk på drukning, dytte noen ned en trapp.

16. Se Europarådets konvensjon for forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbulkonvensjonen) artikkel 3. Norge har ratifisert Istanbulkonvensjonen og er derfor bundet av denne definisjonen.

Psykisk vold er å bruke ikke-fysiske metoder for å oppnå makt og kontroll. Det spilles på offerets følelser og sårbarhet og kan være i form av trusler, ydmykelser og nedlatende atferd, latterliggjøring, ignorering, uriktige beskyldninger, forhør, isolering, kontrollering og overvåkning blant annet.

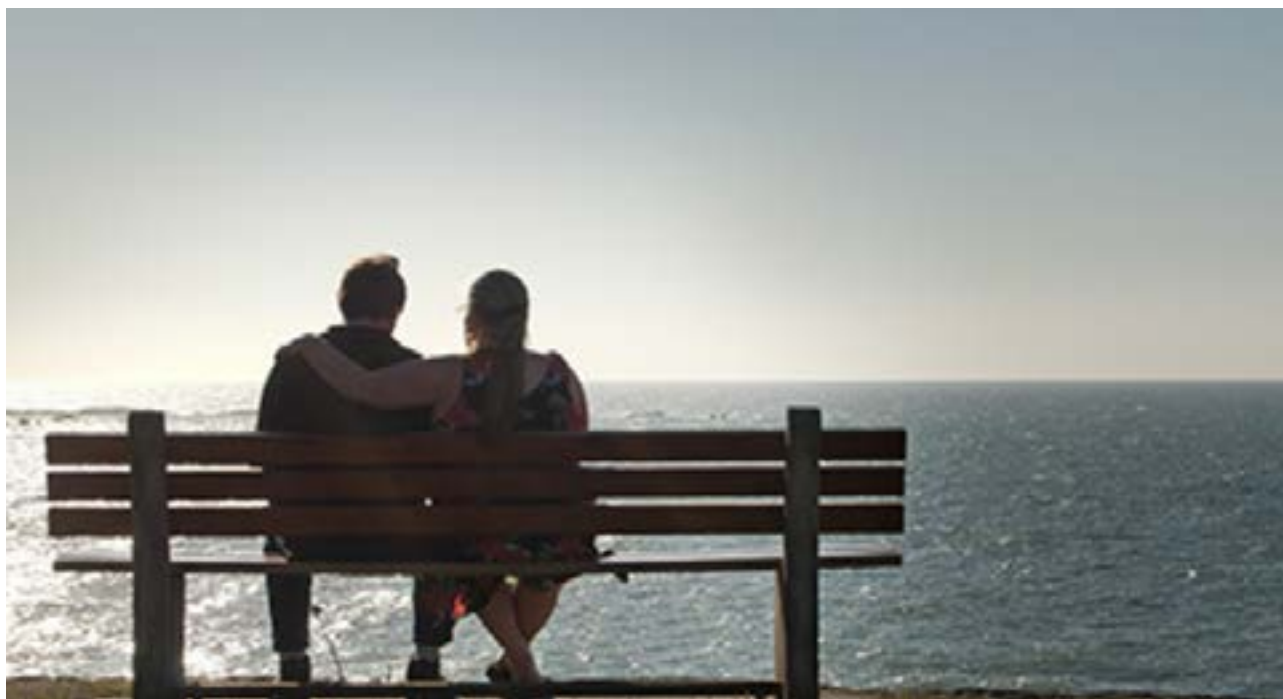
Seksuell vold er seksuell sjikane, verbale tilnærmelser, beføling, visning av pornografi, voldtekt, forsoningssamleie.

Denne planen har lagt til grunn at vold i nære relasjoner omfatter ulike former for vold og overgrep mellom nåværende og tidligere familiemedlemmer, og den omfatter også barn som er vitne til volden. Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse faller også inn under begrepet.

6. Oppfølging av planen

Handlingsplanen er ment å være et dokument som skal gjøre det forebyggende og operative arbeidet mot vold i nære relasjoner mer funksjonelt i tjenestene og i frivillig sektor, slik at vi sammen bedre forebygger, avdekker og iverksetter riktige tiltak for voldsutsatte. Tiltakene skal følges opp og evalueres systematisk i perioden. Arbeidsgruppen som har utarbeidet planen vil i årlige møter gjennomgå status på tiltakene og vurdere behovet for endring. Det vil innarbeides og tas i bruk evalueringsmetoder som for eksempel brukerundersøkelser og resultatindikatorer fra blant annet krisesenterets arbeid.

Videre vurderes tilbakemelding via QR-koder tilgjengeliggjort på ulike arenaer for å fremme voldsutsattes mulighet for medvirkning. Arbeidet med oppfølging av planen koordineres av krisesenterets leder som er koordinator for planarbeidet. Ved årlig spørreundersøkelse ut til tjeneste og innbyggere vil tilbakemeldinger fra relevante tjenester og innbyggerne også kunne gi klare indikasjoner for arbeidet underveis i planperioden. Oppfølging av planen vil også være tema på samarbeidsmøter mellom Moss, Råde og Våler kommuner.

Lenkede dokumenter

Kommuneplanenes samfunnsdel:

<https://www.rade.kommune.no/tjenester/styringsdokumenter-og-planer/kommuneplan/hva-er-en-kommuneplan/kommuneplanens-samfunnsdel-er-na-vedtatt.7303.aspx>

https://www.moss.kommune.no/_f/p1/idab7b32f-7d36-4914-8808-328e940fed7d/kommuneplanens-samfunnsdel-1301.pdf <https://d3drm168xorg4j.cloudfront.net/assets/Kommuneplanens-samfunnsdel-for-publisering.pdf> <https://>

Istanbulkonvensjonen: <lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2011-05-11-22>

Krisesenterloven: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-44>

Straffeloven: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/strategi_overgrep_m.bokmerker_revidert.pdf

NKVTS (Nasjonalt kunnskapssenter mot vold og traumatisk stress): <https://www.nkvts.no/>

NKVTS Forebyggende tiltak: https://www.nkvts.no/content/uploads/2018/06/Rapport_2-18_Forebyggende-tiltak.pdf

Krisesenterets nettsted "Uten vold": <https://utenvold.no/>

Bufdir – analyse over vold og overgrep: https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/krisesentertilbudet_i_norske_kommuner/

Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner «Frihet fra vold»: <https://www.regjeringen.no/contentassets/2dda3b36640d4dfbbac11598a1d-c792/209755-jd-frihetfravold-web.pdf>

Handlingsplan mot negativ kontroll og æresrelatert vold: <https://www.regjeringen.no/contentassets/bf09aa64a96c4d5e8a69abd4c723f8e9/212002-kd-handlingsplan-mot-negativ-kontroll-og-aeresrelatert-vold-web.pdf>

TryggEst: <https://bufdir.no/vold/tryggest/>

Veileder handlingsplan: <https://www.nkvts.no/sites/komplan/Sider/default.aspx>

Intimate partner violence during covid –19 lockdown in Norway: the increase of police reports: Nettet et al. BMC Public Health (2021) 21:2292: <https://doi.org/10.1186/s12889-021-12408-x>

LITTERATUR

Sandemo., E, A Wentzel-Larsen.,T & Hjemdal, O. K. (2017). Vold og overgrep mot eldre personer i Norge: En nasjonal forekomststudie. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 9/2017).

Isdal, Per: "Meningen med volden" 2018 Kommuneforlaget Oslo as 1. utgave 2000